

Primární prevence násilí v blízkých vztazích

PAVEL DOSOUDIL, JANA GRICOVÁ, ROMAN PETRENKO

Zavedená protipandemická opatření přináší také změny v oblasti rizikového chování a rizikových jevů. Ze zahraniční přicházejí informace o růstu násilí v blízkých vztazích, a to jak ve smyslu nárůstu jejich intenzity v konkrétních rodinách, tak ve smyslu zvýšené prevalence v populaci¹. Ačkoliv dostupná česká data zatím neukazují výrazný nárůst prevalence (není registrován významně větší počet kontaktů v intervenčních centrech či větší počet vykázaní²), situace rozhodně není uspokojivá.

V našem článku se zabýváme primární prevencí násilí v blízkých vztazích, tedy tím, co lze dělat ještě před výskytem či eskalací násilného chování. Primární prevence se v této oblasti ukazuje jako velice důležitá a účinná intervence.

- Za prvé longitudinální studie vývojových trajektorií ukazují, že pozdější zneužívání intimních partnerů (oběma pohlavími) lze předvídat v období dospívání.³
- Druhým důvodem, proč se zaměřit na prevenci, jsou výzkumy účinků programů včasné prevence, které prokazují dobrou efektivitu a dlouhodobě přetrvávající výsledky těchto programů⁴. Naopak intervence po výskytu násilí jsou spíše neúspěšné.⁵

Především se zaměříme na **možnosti prevence realizované ve škole**.

V textu přinášíme první krok v tvorbě účinných programů, totiž identifikaci rizikových a protektivních faktorů a návrh obecných intervencí (většinou již v našem prostředí existujících), které mohou být ve školské prevenci využité.

Na základě mezinárodních i českých dlouhodobých výzkumů⁶ byly identifikovány a stanoveny rizikové faktory, které jsou spojeny s větší pravděpodobností páchání násilí v blízkých vztazích.

Jedná se o faktory, které k výskytu násilí přispívají, ale nemusí být všechny přímo kauzálně příčinné. Násilí v blízkých vztazích, jako každé rizikové chování, je unikátní výslednicí vzájemných interakcí rizikových i protektivních faktorů. Ne každá osoba, u které se rizikové faktory objevují, používá násilí, nicméně statisticky tato pravděpodobnost významně roste.

Uváděné faktory jsme shromáždili napříč několika výzkumy při mapování zahraniční praxe, především jsme ale vycházeli z dat americké agentury Centers for Disease Control and Prevention⁷. Do tabulky jsme doplnili také faktory, které vyklíčovala analýza dat ohledně násilí v blízkých vztazích Nadace Sirius ve spolupráci s Centrem LOCIKA a PAQ Research⁸.

Faktory jsou definovány na různých úrovních – individuální (ta je pro přehlednost rozdělena ještě na další části), vztahové (rodinné), komunitní a celospolečenské. Porozumění těmto faktorům může pomoci identifikovat různé příležitosti k cílené a efektivní prevenci. V našem textu se zabýváme zejména faktory, které jsou ovlivnitelné preventivní intervencí ve školském prostředí.

¹ Např. <https://www.sixthtone.com/news/1005253/domestic-violence-cases-surge-during-covid-19-epidemic>.

² Viz konference Násilí na ženách a pandemie covid-19, dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=7ZJket7WX7E>.

³ Dutton, D. G. The Prevention of Intimate Partner Violence. *Prev Sci*, 2012, roč. 13, s. 395–397. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s11121-012-0306-1>.

⁴ MacLeod, J. a G. Nelson. Programs for the promotion of family wellness and the prevention of child maltreatment: A meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, 2000, roč. 24, s. 1127–1149.

⁵ Dutton, D. G. *Rethinking domestic violence*. Vancouver, BC: UBC Press, 2006.

⁶ Centers for Disease Control and Prevention uvádí následující rizikové faktory pro páchání násilí v blízkých vztazích: https://www.cdc.gov/violenceprevention/intimatepartnerviolence/riskprotectivefactors.html#anchor_1540315781919.

⁷ Dostupné z: <https://www.cdc.gov/>.

⁸ *Násilí v blízkých vztazích – analýza charakteristik domácností, žen a mužů*. Nadace Sirius ve spolupráci s Centrem LOCIKA a PAQ Research.

Rizikové faktory a možná intervence pro násilí v blízkých vztazích:

Rizikové faktory pro násilí v blízkých vztazích	Možné intervence
Individuální rizikové faktory – Situační zátěže <ul style="list-style-type: none"> ■ Nezaměstnanost ■ Nízké dosažené vzdělání ■ Neplánované/nechtěné těhotenství ■ Mladý věk partnerů (matky) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Prevence předčasného ukončení vzdělávání žáků ■ Podpora doučování a podpory pro akademicky selhávající žáky ■ Sexuální výchova, prevence rizikového sexuálního chování ■ Dostupná antikoncepce a možnost přerušení těhotenství
Individuální rizikové faktory – Osobnostní charakteristiky a rizikové chování <ul style="list-style-type: none"> ■ Nízké sebevědomí ■ Sklon k emočním závislostem ■ Deprese ■ Pokusy o sebevraždu ■ Užívání alkoholu a drog ■ Málo přátel a izolace od ostatních lidí ■ Agresivní nebo delikventní chování v mládí a dětství ■ Hněv a hostilita ■ Antisociální rysy osobnosti ■ Špatná kontrola chování / impulzivita 	<ul style="list-style-type: none"> ■ tzv. „Mental Health Promotion“ (Podpora a rozvoj duševního zdraví) ■ Destigmatizace psychického onemocnění ■ Reedukační a psychologické intervence pro indikované děti ■ Programy specifické prevence v oblasti adiktologie (závislostí) ■ Podpora osobnostního rozvoje žáků ■ Podpora zdravého sebevědomění ■ Výuka komunikačních dovedností a principů zdravé a respektující komunikace ■ Rozvoj sociálních kompetencí ■ Indikované intervence k nahrazení násilného chování společensky přípustným chováním ■ Dostupnost psychiatrických služeb pro děti
Individuální rizikové faktory – Postoje v oblasti vztahů <ul style="list-style-type: none"> ■ Touha po moci a kontrole ve vztazích ■ Postoje přijímající nebo odůvodňující násilí ■ Nepřátelskost vůči ženám ■ Víra v přísné genderové role (přirozená dominance mužů nad ženami a přínos agrese ve vztazích) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Rozvoj sebeřídících dovedností ■ Včasná depistáž mladistvých s nezdravými normami ■ Výchova k respektu lidských práv včetně práv žen ■ Návěst nenásilného řešení konfliktů
Individuální rizikové faktory – Zátěž z dětství <ul style="list-style-type: none"> ■ Historie oběti fyzického nebo psychického zneužívání (jedná se o jeden z nejsilnějších prediktorů pachatelství) ■ Historie prožívání fyzického trestání jako dítě ■ Historie prožívání špatného rodičovství jako dítě ■ Přítomnost u násilí mezi rodiči jako dítě 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Práce s traumatem přeživších ■ Včasná depistáž ■ Programy na podporu rodičovských kompetencí ■ Dostupné psychologické terapeutické služby ■ Cílená práce s agresory
Rizikové faktory vztahů (rodiny) <ul style="list-style-type: none"> ■ Manželské konflikty, hádky a napětí ve vztahu ■ Žárlivost a majetnictví v intimních vztazích ■ Dominance a kontrola vztahu jedním partnerem ■ Ekonomický stres v domácnosti ■ Nezdravé rodinné vztahy a interakce ■ Rodiče s nízkým vzděláním ■ Sociální izolace a nedostatek sociální podpory 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dostupné poradenské služby pro manžele a partnery ■ Programy na rodičovské dovednosti ■ Finanční poradenství ■ Vyspělé veřejné mechanismy finanční ochrany znevýhodněných ■ Rozvoj komunitních služeb
Faktory komunity <ul style="list-style-type: none"> ■ Chudoba a související faktory ■ Vysoká míra nezaměstnanosti ■ Nízký sociální kapitál rodiny ■ Nedostatek institucí, vztahů a pozitivních norem, které formují společenské interakce komunity ■ Špatná podpora sousedství a soudržnosti ■ Nepochota či nezájem prostředí vymezovat se vůči projevům násilného chování ■ Vysoká míra užívání a dostupnosti alkoholu 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nabídka sociálního bydlení ■ Prevence vytváření sociálně vyloučených lokalit ■ Lokální programy finanční podpory ■ Rozvoj komunitních služeb ■ Omezení prodeje alkoholu a tabákových výrobků

PREVENCE

Celospolečenské faktory

- Nerovnost pohlaví (genderová nerovnost), např. omezování vstupu žen na trh práce, muži živí rodinu a přijímají rozhodnutí
- Kulturní normy, které podporují agresi vůči ostatním
- Společenská příjmová nerovnost
- Slabé zdravotní, vzdělávací, ekonomické a sociální politiky

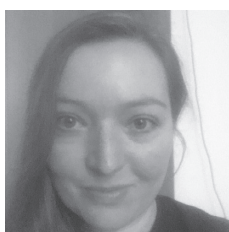
- Veřejné intervence na změnu celospolečenských postojů ohledně násilí
- Osvětové kampaně
- Kultura podporující rovnost pohlaví na lokální úrovni (např. v zaměstnání)
- Kultura odmítání násilí napříč společností
- Celospolečenský systematický monitoring ohrožení dětí a patřičně vybavená strukturální místa záchytu (lékař, školka, škola)

Uvedené informace mohou sloužit jako rámec při plánování preventivního programu školy. Komplexní, evaluované programy zaměřené přímo na primární prevenci násilí v blízkých vztazích zatím v našem prostředí nemáme. Přesto řada organizací dělá na poli prevence násilí v blízkých vztazích

mnoho dobré práce a věříme, že ze vzájemné spolupráce se brzy takové programy vzniknou. Nyní je třeba také pracovat na legislativním a ekonomickém ukotvení školské primární prevence násilí v blízkých vztazích v systému školské primární prevence.

Mgr. Pavel Dosoudil,
Centrum sociálních služeb Praha, odd. Pražské centrum primární prevence

Mgr. Jana Gricová,
Centrum sociálních služeb Praha, odd. Pražské centrum primární prevence a E-clinic – Institut pro studium, prevenci a léčbu poruch příjmu potravy a komorbidních onemocnění, z. ú.

Bc. Roman Petrenko,
Centrum sociálních služeb Praha, odd. Pražské centrum primární prevence a Nadace Sirius

Česká školní inspekce

PŘÍPRAVA NA PŘIJÍMACÍ A MATURITNÍ ZKOUŠKY

... přes mobil nebo tablet!

cermat

- ▶ Procvičování a příprava na přijímací zkoušky do maturitních oborů SŠ pro žáky 9., 7. a 5. ročníků ZŠ
- ▶ Procvičování a příprava na společnou část maturitní zkoušky pro žáky 4. ročníků SŠ
- ▶ Testy použité při jednotných přijímacích zkouškách a ve společné části maturitní zkoušky v minulých letech

InspIS SETmobile

zdarma ke stažení do mobilu nebo tabletu:

Download on the App Store

GET IT ON Google Play

Download from Windows Store

nebo po zadání názvu: **inspis**